

ÂŞIK VEYSEL

Dr. Doğan KAYA

Veysel, 1894 yılının güz aylarında Şarkışla ilçesinin Sivralan köyünde doğmuştur. Şatiroğulları sülâlesindendir. Babası köyde Karacaahmet diye anılan Ahmet'tir. Annesinin adı da Gülizar'dır. Çocukluğu ve gençliği köyde geçmiştir. Veysel, iki iki kere evlenmiştir. Eşlerinin adı *Elif* ve *Gülizar*'dır. İl eşiyle sekiz sene evli kalmıştır. Daha sonra Hafik'in Karayaprak köyünden Gülizar'la evlenmiştir. Bu evlilikten de *Zöhre Beşer*, *Ahmet*, *Hüseyin*, *Menekşe Süzer*, *Bahri*, *Zekine (Sakine)* ve *Hayriye Özer* adlarında yedi çocuğu olmuştur. Gülizar, 29 Ekim 1991'de vefat etmiştir.

İki gözü de görmeyen âşık, günlerini babasının Ortaköy'deki Mustafa Abdal tekkesinde kendisine aldığı üç telli kırık sazla geçirmeye başlamıştır. Önceleri çok acemi olması, başkaları gibi saz çalamaması şevkini kırmış, ancak babasının ısrarıyla ve kendisinin de yavaş yavaş saza hâkim olmasıyla, sonraki seneler iyi saz çalan bir usta olmuştur. İlk saz derslerini Molla Hüseyin'den alan Veysel'in ustalaşmasında, sık sık Emlek yöresine gelen Divriği'nin Çamşılı yöresi saz ustalarından Ali Ağa'nın büyük oranda rolü olmuştur. Ali Ağa ona, Kul Abdal'ın, Emrah'ın, Tarsuslu Sıtkı'nın, Akkaşların Hüseyin'in, Kaleköylü Kemter Baba'nın ve İğdecikli Veli'nin şiirlerini çalıp öğretmiştir. Bunun yanında Emlek yöresi âşıklarından *Ali İzzet Özkan*, *Mihmanî (Yüzbaşıoğlu)*, *Devranî*, *Aziz Üstün*, *Hüseyin Gürsoy*, *Ali Özsoy Dede* gibi simalar, Veysel'in bu vadiye ilerlemesinde büyük pay sahibi olmuşlardır. Veysel'in düşünce dünyasının zenginleşmesinde ufkunun açılmasında Mescit köyündeki Salman Baba'nın şüphesiz büyük payı vardır ve rolünü göz ardı etmemek gerekir. Ayrıca Veysel'in pek çok şiirinde Pir Sultan Abdal'ın, Kul Mustafa'nın, Kul Mehmed'in ve Ruhsatî'nin, Âşık Kerem'le Garib'in etkileri açıkça kendisini hissettirir. Etkilediği âşıklar içinde Orta Anadolu'da yaşayan âşıklar başta gelir.

Yirmi yaşlarına geldiğinde artık iyi saz çalan, iyi ustamalı şiir okuyan bir halk sanatçısı olmuştur. Önceleri Ortaköy, Hüyük, Sarıkaya, Beyyurdu, Hardal, Viranyurt gibi çevre köylerde düğünlere gitmeye başlamıştır. Zamanla iki-üç aylık sürelerle Sivas, Tokat, Kayseri ve Yozgat gibi illerin köylerine gitmiştir. Önce çevre köylerde kendisini göstermiştir. Bu arada biraz önce sözünü ettiğim I. Sivas halk şairleri bayramına katıldı. 1933'ten itibaren arkadaşı İbrahim'le ülkeyi dolaşmaya başlamıştır. İbrahim'le olan beraberliği 1940'lı yıllara kadar sürmüştür. Daha sonra onun yerini Küçük Veysel (Erkılıç) almıştır. Bu arada, İstanbul'a gidip plaklar doldurmuş; radyoda konser vermiştir. Veysel'in İstanbul'da doldurduğu plaklar içinde XIX. Yüzyıl halk şairlerinden İğdecikli Veli'nin'nin "*Mecnun'um Leyla'mı gördüm*" adlı türküsü ile kendisine ait olan

“Atatürk’e Ağıt” adlı eseri çok ilgi görmüştür. 1940’ta İbrahim’den ayrılıp Küçük Veysel’le (Veysel Erkılıç), küçük Veysel’in de 1960 yılında ölmesi üzerine oğlu Ahmet Şatıroğlu ile birlikte ülkeyi gezmeye başlamıştır.

Veysel’in ömrünün belli bir bölümünü köy Enstitülerinde yaptığı öğretmenlik işgal eder. İyi bir aylıklar her sene bir enstitü olmak üzere Adapazarı Arifiye Köy Enstitüsü, Hasanoglan Köy Enstitüsü, Eskişehir Çifteler Köy Enstitüsü, Kastamonu Gököy Köy Enstitüsü, Yıldızeli Pamukpınar Köy Enstitüsü ve Samsun Ladik Akpınar Köy Enstitüsünde çalışmıştır. Bu arada Çifteler Köy Enstitüsünde iken meşhur “Toprak” şiirini yazmıştır. Ayrıca Çanakkale’nin Savaştepe, Erzurum’un Pulur, Malatya’nın Akçadağ, Kırklareli’nin Kepirtepe, Adana’nın Düziçi Köy Enstitülerinde de konserler verir. Bu faaliyetleri 1941-1946 yılları arasında olur.

Veysel pek çok sanat faaliyetlerine katıldı, okul ve kışlalarda sayısız konserler verdi. Ayrıca 30 Ekim 1964’te Sivas’ta yapılan *II. Sivas Halk Şairleri Bayramına* ve 28-30 Ekim 1967’de Feyzi Halıcı’nın düzenlediği *II. Konya Âşıklar Bayramına* da katılmıştır.

Onu kültürümüze kazandıran Ahmet Kutsi Tecer olmuştur. Onun yıldızı Ahmet Kutsi Tecer’in, 5-7 Kasım 1931 tarihinde Sivas’ta yaptığı I. Sivas Halk Şairleri Bayramına katıldıktan sonra parlar. İl bazında sanatını ilk icra ettiği yer Sivas’tır. Veysel, 5-7 Kasım 1931’de *I. Sivas Halk Şairleri Bayramına* katılır. Mecburî hizmet için 1930’da Sivas’a gelen Ahmet Kutsi Tecer, burada, Sivas Lisesi edebiyat öğretmeni Vehbi Cem Aşkun ve müzik öğretmeni Muzaffer Sarısözen ile tanışır. Ahmet Kutsi, önce “*Halk Şairlerini Koruma Derneği*”ni kurar ve başkanlığına Belediye Başkanı Hikmet Işık Bey’i getirtir. Halk türkülerinin, hikâyelerinin ve âşıklarının harman olduğu Sivas’ta derneğin tüzüğünde de yer aldığı gibi derhal bir âşıklar programı yapmayı düşünür. Halkın oldukça ilgi gösterdiği Âşıklar Bayramına; *Revanî, Meslekî, Suzanî, Süleyman, Karşlı Mehmet, Müştak, Yarım Ali, Talibî, Yusuf, San’atî, Ali* gibi âşıklar katılır. Üç gün süren Bayram sonrası Tecer, iştirak eden âşıklara “*Halk Şairi*” olduklarına dair bir kâğıt verir. Bu belge, gezici âşıklara gittikleri yerlerde çok kolaylıklar sağlar. Program sonrasında Veysel’e 10 lira verilmek istenir. O günlerde hemen her Anadolu köylüsü gibi oldukça yoksul durumda olan Veysel; “*Siz bize değer verip buralara kadar çağırdınız; asıl bizim size vermemiz gerekir.*” diyerek almak istemez, zorla eline 5 lira verirler.

Gözünün kör olması, şiirlerindeki tabii söyleyiş ve ezgilerinin orijinal oluşu, seçtiği konular ve sentezci yapısı Veysel’i şöhret kazanmasını sağlayan en önemli faktörlerdir.

Şiirlerinde genellikle *Veysel*, bazen de *Sefil Veysel* ve *Veysel Şatır* gibi mahlaslar kullanmıştır. Veysel, bir şiiri hariç, bütün şiirlerini dörtlüklerle vücuda getirmiştir. En çok *yarım kafiye*yi kullanmıştır. Şiirlerinde ağız özelliklerini muhafaza etmiştir.

Veysel, hemen her konuda şiirler söylemiştir. Ancak orijinaldir ve kendisine hastır. Bunu ezgileri ile de bütünleştiren ister istemez şöhrete ulaşmıştır. Şiirlerinde her ferдин düşüncesine, duygusuna, inancına ve dünya görüşüne yer vermiş birisi olarak şiirlerinde “*Aşk, Tabiat, Fikri, Dert, Taşlama-Yergi-Eleştiri, Dinî-Tasavvufî-Mistik, Millî, Kendisiyle İlgili, Ünlü Kişiler, Kuruluş-Tesis, Gurbet, Gönül, Yurt-Belde, Öğüt, Fanilik, Zümre*” gibi konuları ele almıştır. İşlediği konular göz önünde tutulduğunda Veysel’in *dert, tabiat, vatan-millet* ve *birlik şairi* olduğunu söyleyebiliriz.

Veysel hakkında bugüne kadar yüzlerce makale, bildiri, konferans, radyo televizyon yayını anma günleri de dâhil olmak üzere çok çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bugüne kadar Veysel’le ilgili 35 kitap yayımlanmıştır. *Milliyet Sanat Dergisi, Sivas Folkloru Dergisi, Türk Folklor Araştırmaları, Maya Dergisi, Halk Ozanlarının Sesi* gibi dergiler bir sayısını Âşık Veysel Özel Sayısı yapmıştır. Bunların dışında ülke dışında da onun hakkında İngilizce ve Fransızca makaleler çıkmıştır. Bunlara bakarak edebiyatımızda hakkında en fazla çalışma yapılan âşığın Veysel olduğunu söyleyebiliriz. Evet. 1953 yılında çekilmiş böyle bir film vardır. Metin Erksan’ın yönetmenliğini yaptığı “*Karanlık Dünya*” adlı bir film çekilmiştir. Filmin başrollerini Aclan Sayılğan ile Ayfer Feray paylaşmıştır. Filmin senaryosu Prof. Dr. Bedri Rahmi Eyüboğlu’na aittir.

Ümit Yaşar Oğuzcan’ın 1973’te bütün şiirleri yayımladığı “*Dostlar beni Hatırlasın*” adlı kitapta Veysel’in 158 şiiri bulunmaktadır. Aradan geçen otuz yıl içinde ben pek çok sözlü ve yazılı kaynağa müracaat ederek bu sayıyı ben “*Âşık Veysel*” adlı kitabımda 179’a çıkardım.

Yıllarca, çeşitli vesilelerle yurdun muhtelif yörelerinde düzenlenen programlara katılan Veysel, son konserini 15 Ağustos 1971’de Hacıbektaş’ta vermiştir. Artık günden güne güçsüzleşmiş olan Veysel’in, yapılan muayenesinde akciğer kanseri olduğu anlaşılmıştır. 21 Mart 1973 günü bir Nevruz sabahına doğru saat 3.30’da vefat etmiştir.

Şiirlerinden Örnekler:

SAZIM’A

*Ben gidersem sazım sen kal dünyada
Gizli sırlarımı âşikar etme
Lâl olsun dillerin söyleme yâda
Garip bülbül gibi ah ü zâr etme*

*Gizli dertlerimi sana anlattım
Çalıştım sesimi sesine kattım
Bebe gibi kollarımda yaylattım
Hayâl-i hatır et beni unutma*

*Bahçede dut iken bilmezdin sazı
Bülbül konar mıydı dalına bazı
Hangi kuştan aldın sen bu avazı
Söyle doğrusunu gel inkâr etme*

*Benim her derdime ortak sen oldun
Ağlasam ağladın gülersem güldün
Sazım bu sesleri turnadan m'aldın
Pençe vurup sarı teli sızlatma*

*Ay geçer yıl geçer uzarsa ara
Giyin kara libas yaslan duvara
Yanından göğsünden açılır yara
Yâr gelmezse yaraların elletme*

*Sen petek misâli VEYSEL de arı
İnleşir beraber yapardık balı
Ben bir insanoğlu sen bir dut dalı
Ben babamı sen ustanı unutma*

GÜZELLİĞİN ON PAR ETMEZ

*Güzelliğin on par'etmez
Bu bendeki aşk olmasa
Eğlenecek yer bulaman
Gönlümdeki köşk olmasa*

*Tabirin sığmaz kaleme
Derdin dermandır yareme
İsmin yayılmaz âleme
Âşıklarda meşk olmasa*

*Kim okurdu kim yazardı
Bu düğümü kim çözerdi
Koyun kurt ile gezerdi
Fikir başka başk'olmasa*

*Güzel yüziün görülmezdi
Bu aşk bende dirilmezdi
Güle kıymet verilmezdi
Aşık ve maşuk olmasa*

Senden aldım bu feryadı

*Bu imiş dünyanın tadı
Anılmazdı VEYSEL adı
O sana âşık olmasa*

SENLIK BENLIK NEDİR BIRAK

*Allah birdir Peygamber Hak
Rabbü'l-âlemin'dir mutlak
Senlik benlik nedir bırak
Söyleyim geldi sırası*

*Kürt'ü Türk'ü ne Çerkez'i
Hep Âdem'in oğlu kızı
Beraberce şehit gazi
Yanlış var mı ve neresi*

*Kur'an'a bak İncil'e bak
Dört kitabın dördü de Hak
Hakir görüp ırk ayırmak
Hakikatte yüz karası*

*Bin bir ismin birinden tut
Senlik benlik nedir sil at
Tuttuğun yola doğru git
Yoldan çıkıp olma asi*

*Yezit nedir ne Kızılbaş
Değil miyiz hep bir kardaş
Bizi yakar bizim ataş
Söndürmektir tek çaresi*

*Kişi ne çeker dilinden
Hem belinden hem elinden
Hayır ve şer emelinden
Hakikat bunun burası*

*Bu âlemi yaratan bir
Odur külli şeye kadir
Alevî Sünnilik nedir
Menfaattir varvarası*

*Cümle canlı hep topraktan
Var olmuştur emir Hak'tan*

*Rahmet dile sen Allah'tan**
Tükenmez rahmet deryası*

*VEYSEL sapma sağa sola
Sen Allah'tan birlik dile
İkilikten gelir belâ
Dava insanlık davası*

KARDEŞİM

*Beni hor görme kardeşim
Sen altınsın ben tunç muyum
Aynı vardan var olmuşuz
Sen gümüşsün ben saç mıyım*

*Ne var ise sende bende
Aynı varlık her bedende
Yarın mezara girende
Sen toksun da ben aç mıyım*

*Kimi molla kimi deroiş
Allah bize neler vermiş
Kimi arı çiçek dermiş
Sen balsın da ben ceç miyim*

*Topraktandır cümle beden
Nefsini öldür ölmeden
Böyle emretmiş yaradan
Sen kalemsin ben uç muyum*

*Tabiata VEYSEL âşık
Topraktan olduk kardaşık
Aynı yolcuyuz yoldaşık
Sen yolcusun ben bac mıyım*

DÜNYA TÜKENMEZ BİR MURAT İMİŞ

*Dünyada tükenmez murat var imiş
Ne alanı gördüm ne murat gördüm
Meşakkatin adın Murat koymuşlar
Dünyada ne lezzet ne bir tat gördüm*

Ölüm var dünyada yok imiş murat
 Günbegün artıyor türlü meşakkat
 Kalmamış dünyada ehli kanaat
 İnsanlar içinde çok fesat gördüm

Nuşveranı Âdil nerede tahtı
 Süleyman mühürünü kime bıraktı
 Resulü Ekrem'in kanunu yaktı
 Her ömrün sonunda bir feryat gördüm

Var mıdır dünyaya gelip de kalan
 Gülp baştan başa muradın alan
 Muradı maksudu hepisi yalan
 Ölümü dünyada hakikat gördüm

Dönüyor bir dolap çarkı belirsiz
 Çağlayan bir su var arki belirsiz
 VEYSEL neler satar narkı belirsiz
 Ne müşteri gördüm ne hesap gördüm

TOPRAK

Dost dost diye nicesine sarıldım
 Benim sadık yârim kara topraktır
 Beyhude dolandım boşa yoruldum
 Benim sadık yârim kara topraktır

Nice güzellere bağlandım kaldım
 Ne bir vefa gördüm ne fayda buldum
 Her türlü isteğim topraktan aldım
 Benim sadık yârim kara topraktır

Koyun verdi kuzu verdi süt verdi
 Yemek verdi ekmek verdi et verdi
 Kazma ile dövmeyince kıt verdi
 Benim sadık yârim kara topraktır

Âdem'den bu deme neslim getirdi
 Bana türlü türlü meyve yetirdi
 Her gün beni tepesinde götürdü
 Benim sadık yârim kara topraktır

Karnın yardım kazmayınan belinen
 Yüzün yırttım tırnağınan elinen
 Yine beni karşıladı gülünen
 Benim sadık yârim kara topraktır

İşkence yaptıkça bana gülerdi
 Bunda yalan yoktur herkes de gördü
 Bir çekirdek verdim dört bostan verdi
 Benim sadık yârim kara topraktır

Havaya bakarsam hava alırım
 Toprağa bakarsam dua alırım
 Topraktan ayrılısam nerde kalırım
 Benim sadık yârim kara topraktır

Dileğin var ise iste Allah'tan
 Almak için uzak gitme topraktan
 Cömertlik toprağa verilmiş Hak'tan
 Benim sadık yârim kara topraktır

Hakikat ararsan açık bir nokta
 Allah kula yakın kul da Allah'ta
 Hakk'ın gizli hazinesi toprakta
 Benim sadık yârim kara topraktır

Bütün kusurumuz toprak gizliyor
 Merhem çalıp yaralarım düzlüyor
 Kolun açmış yollarımı gözlüyor
 Benim sadık yârim kara topraktır

Her kim ki olursa bu sırra mazhar
 Dünyaya bırakır ölmez bir eser
 Gün gelir VEYSEL'i bağrına basar
 Benim sadık yârim kara topraktır

YENİ MEKTUP ALDIM GÜL YÜZLÜ YÂRDAN

Yeni mektup aldım gül yüzlü yârdan
 Gözletme yolları gel deyi yazmış
 Sivralan köyünden bizim diyardan
 Dağlar mor menevşe gül deyi yazmış

Beserek'te lâle sümbül yürüdü
 Güldede'yi çayır çimen bürüdü
 Karataş'ta kar kalmadı eridi
 Akar gözüm yaşı sel deyi yazmış

Eğlenme gurbette yayla zamanı
 Mevlâ'yı seversen ağlatma beni
 Benek benek mektuptadır nişanı
 Gözyaşım mektupta pul deyi yazmış

Tütüyor burnuma Sivralan Köyü
 Serindir dağları soğuktur suyu
 Yâr mendil göndermiş yadigâr deyi
 Gözünün yaşını sil deyi yazmış

VEYSEL bu gurbetlik kâr etti cana
 Karıştır göçünü ulu kervana
 Gün geçirip fırsat verme zamana
 Sakın uzamasın yol deyi yazmış

TÜRK'ÜZ TÜRK'Ü ÇAĞIRIRIZ
 Dünya dolsa şarkıyılan
 Türk'üz Türk'ü çağırırız
 Yola gitmek korkuyulan
 Türk'üz Türk'ü çağırırız

Türk'üz Türkler yoldaşımız
 Hesaba gelmez yaşımız
 Nerde olsa savaşımız
 Türk'üz Türk'ü çağırırız

Türklerdir bizim atamız
 Halis Türk'üz kanı temiz
 Şarkı gazeldir hatamız
 Türk'üz Türk'ü çağırırız

Bayramlarda düğünlerde
 Toplantıda yığınlarda
 Sıkılınca dar günlerde
 Türk'üz Türk'ü çağırırız

Yaylalarda yataklarda
 Odalarda otaklarda
 Koyun gibi koytaklarda
 Türk'üz Türk'ü çağırırız

Su başında sulaklarda
 Türk'ün sesi kulaklarda
 Beşiklerde beleklerde
 Türk'üz Türk'ü çağırırız

Hep beraber gelin kızlar
 Bile coşar o yıldızlar
 Koşulunca çifte sazlar
 Türk'üz Türk'ü çağırırız

İnler VEYSEL arı gibi
 Bülbüllerin zârı gibi
 Turnalar katarı gibi
 Türk'üz Türk'ü çağırırız

HEPİMİZ BU YURDUN EVLÂTLARIYIZ

Bu nasıl kavgalar çirkin dövüşler
 Hepimiz bu yurdun evlâtlarıyız
 Yolumuza engel olur bu işler
 Hepimiz bu yurdun evlâtlarıyız

Birleşiriz bir bayrağın altında
 Biz Türklerin ikilik yok aslında
 Yanar tutuşuruz vatan aşkında
 Hepimiz bu yurdun evlâtlarıyız

Hedef alıp dövüştüğün kardaşın
 Seni yaralıyor attığın taşın
 Topluma zararlı yersiz savaşın
 Hepimiz bu yurdun evlâtlarıyız

Herkes ilim deryasında yüzyüyor
 Çıkış ayın çevresinde geziyor
 Yazık bize yollarımız uzuyor
 Hepimiz bu yurdun evlâtlarıyız

İlim kültür deryasına dalalım

*Çevremize bakıp ibret alalım
Kendi yarımıza derman bulalım
Hepimiz bu yurdun evlâtlarıyız*